

Secció III. Altres disposicions i actes administratius

CONSELL INSULAR DE MALLORCA

DEPARTAMENT DE VICEPRESIDÈNCIA DE CULTURA, PATRIMONI I ESPORTS

3592***Incoació de l'expedient de declaració del Firó de Sóller Festa d'Interès Cultural. (Exp. 63/2013)***

A la sessió del dia 16 de desembre de 2014, la Comissió Insular de Patrimoni Històric de Mallorca, va acordar, entre d'altres, el següent:

«

I.- Incoar l'expedient de declaració de FIC el Firó de Sóller amb la descripció dels seus elements i característiques que figuren descrites a l'informe tècnic de dia 1 de desembre de 2014, que s'adjunta i forma part integrant del present acord.

Tot això de conformitat amb els articles 2 i següents del Reglament 3/2012, sobre el procediment a seguir per a la declaració de festes d'interès cultural a l'illa de Mallorca. A més a més, sense perjudici del tràmit d'audiència als interessats, inclòs l'Ajuntament afectat, previst a l'article 5.1 del reglament esmentat, així com del període d'informació pública, i en definitiva, de la resolució de l'expedient.

L'acord de declaració s'haurà d'adoptar en el termini màxim d'un any comptat a partir del dia següent al de la data d'iniciació del procediment. Transcorregut aquest termini sense que s'hagi produït la declaració, es produirà la caducitat.

II.- Notificar aquesta resolució als interessats, a l'Ajuntament de Sóller i al Govern de les Illes Balears.

III.- Publicar aquest acord d'incoació al Butlletí Oficial de les Illes Balears, a la web del Consell Insular de Mallorca i anotar-ho al Registre Insular de Béns Festes d'Interès Cultural de Mallorca.”

Palma de Mallorca, 24 de febrer de 2015

La secretaria delegada de la Comissió Insular de Patrimoni Històric

Serafina Munar Gregorio

ANNEX I

(Es publica com a annex un extracte de l'informe tècnic de data 1 de desembre de 2014. L'informe íntegre a què fa referència l'apartat I de l'acord d'incoació, consta a l'expedient administratiu núm. 63 / 2013. Aquest expedient es podrà consultar a les dependències del Servei de Patrimoni Històric (Plaça Hospital, 4, Palma 07012) per aquells interessats en el procediment i que acreditin aquesta condició, d'acord amb el que disposa l'art. 31 i ss. de la Llei 30/1992, de 26 de novembre, de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú, modificada per la Llei 4/1999, de 13 de gener).

Informe tècnic

Dia 5 de maig de 2010 l'Ajuntament de Sóller va remetre a la Vicepresidència de Cultura i Patrimoni del Consell Insular de Mallorca una sol·licitud per declarar el Firó de Sóller festa d'interès cultural d'acord amb la Llei 1/2002, de 19 de març, de cultura popular i tradicional.

El Ple del Consell de Mallorca de dia 13 de desembre de 2012 va aprovar el Reglament 3/2012, sobre el procediment que s'ha de seguir per a la declaració de festes d'interès cultural a l'illa de Mallorca. L'art. 4.2 d'aquest Reglament assenyala que, amb caràcter previ a la incoació, s'ha de comptar amb l'informe descriptiu i tècnic del Consell Assessor de Cultura Popular i Tradicional de Mallorca.

Dia 1 de desembre de 2014, el secretari del Consell Assessor de Cultura Popular i Tradicional de Mallorca va remetre al Servei de Patrimoni l'informe de l'esmentat Consell Assessor favorable a la declaració del Firó de Sóller festa d'interès cultural, el qual es transcriu literalment a continuació i forma part d'aquest informe:

«Informe del Consell Assessor de Cultura Popular i Tradicional de Mallorca relatiu a la declaració del Firó de Sóller festa d'interès cultural

Objecte

A les Illes Balears, el concepte de declarar una festa d'interès cultural neix amb Llei 1/2002, de 19 de març, de cultura popular i tradicional, però en aquesta illa no es va materialitzar fins que el Ple del Consell de Mallorca acordà, dia 13 de desembre de 2012, el Reglament 3/2012, sobre el procediment que s'ha de seguir per a la declaració de festes d'interès cultural a l'illa de Mallorca.

És en aquest marc que la Vicepresidència de Cultura, Patrimoni i Esports del Consell de Mallorca va encarregar al Consell Assessor de Cultura Popular i Tradicional de Mallorca que elaboràs un informe sobre la declaració de festa d'interès cultural del Firó de Sóller, d'acord amb la sol·licitud que havia presentat l'Ajuntament de Sóller dia 5 de maig de 2010.

Memòria històrica

Els atacs corsaris a les poblacions costaneres de Mallorca eren freqüents al segle xvi i Sóller, que llavors era una vila rica, no se'n va salvar. Al 1561 varen desembarcar a les costes de Sóller 23 naus musulmanes i uns 1700 corsaris, que comandava Uludj'Alí —aquest corsari és descrit per Miguel de Cervantes al capítol XL del *Quixot*—. D'aquesta incursió corsària destaquen, d'una banda, el fet que els sollerics, comandats per Joan Angelats, rebutjaren la incursió i, de l'altra, les avui anomenades Valentes Dones de Can Tamany —les germanes Catalina i Francesca Casesnoves—, les quals mataren un moro amb la barra de tancar la porta i després tancaren la porta amb la mateixa barra.

La victòria ja es va celebrar, d'alguna manera, l'any següent, però la festa no va ser considerada de guardar fins a mitjan segle xvii. L'any 1615, el Consell de la vila es va reunir per convenir la necessitat de rememorar més solemnement els esdeveniments de l'11 de maig per mantenir-los en la memòria col·lectiva, però no va ser fins a mitjan segle xix, en què es comença a celebrar la fira, que té lloc el simulacre del desembarc.

Antigament, la jornada es commemorava amb una processó que anava de l'església a l'Hospital durant la vigília de l'11 de maig, però, des de 1855, se celebra el dia posterior a la fira del segon diumenge de maig, la qual va néixer precisament per fer lluir aquesta commemoració amb més solemnitat, ja que la processó —amb la imatge de la Verge, de la Barra de Can Tamany, de nins vestits de turcs, de dues nines que representen les Valentes Dones i d'un jove que representa el capità Angelats, a més de les autoritats corresponents— amb els caire romàntic que adopta vol exaltar els valors i els sentiments del poble solleric.

El simulacre de desembarc, que precisament té lloc per primera vegada al 1855, ha estat suprimit diverses vegades al llarg de la història —per la crisi dels tarongers, per les epidèmies de còlera del s. xix, per la guerra de Cuba o per la Guerra Civil, entre d'altres—, però constitueix el punt àlgid de la festa i el motiu pel qual el Firó de Sóller rebia i rep nombrós públic de fora per gaudir de la festa.

Durant la postguerra, aquesta celebració, com moltes d'altres, va entrar en una fase de decadència i no va ser fins a la dècada dels anys setanta del segle xx en què es va començar a recuperar amb la participació d'al·lots vestides de pageses. Així mateix no va ser fins a la dècada dels anys noranta que el Firó va rebre un fort impuls amb la creació del Col·lectiu de Moros 11 de maig, el Col·lectiu de Pagesos Sant Ponç 1561 i el Col·lectiu de pageses, es constitueixen estatutàriament i, per organitzar el Firó, treballen amb l'Ajuntament, amb el qual conformen la Coordinadora 11 de Maig.

Descripció

El Firó de Sóller és la festa que recorda la victòria del poble solleric enfront de l'atac corsari turcoalgerià que va tenir lloc l'11 de maig de 1561.

Actualment, aquesta celebració, a l'entorn de la qual es duen a terme diferents activitats socioculturals, inclou diferents actes, que són els que es descriuen a continuació:

- Investidura de les Valentes Dones
- Processó solemne per la qual es trasllada la Mare de Déu de la Victòria a la parròquia de Sant Bartomeu. Al final es fa una ofrena de flors a la Mare de Déu
- Ofrena de corones al monument erigit als herois de l'11 de maig i missa amb l'assistència d'una representació dels personatges històrics
- Representació dels fets històrics: toc de campanes per avisar que s'han divisat naus enemigues; parlament del capità Angelats pel qual s'encomana a la Mare de Déu de la Victòria i anima els pagesos a la lluita; intent de desembarc de les tropes sarraïnes, que són rebutjades pels sollerics; desembarc dels sarraïns; nou enfrontament; saqueig de la vila i batalla final, que guanyen els sollerics, comandats pel capità Angelats, el qual proclama la victòria i l'agraeix a la Mare de Déu de la Victòria
- Trasllat de la Mare de Déu de la Victòria a l'església de l'Hospital

Justificació

La celebració del Firó de Sóller ha arribat fins als nostres dies gràcies a la constància de la gent de Sóller, que l'ha mantinguda al llarg de la història i que l'ha volguda fer conèixer més enllà de la vall on s'ubica. Els fets de l'11 de maig de 1561 són coneguts de tots els sollerics, els quals, a més de transmetre la història, han convertit en herois les persones que la varen viure. En són exemple i així ho recordà Miquel Ferrà i Martorell al pregó de fires de l'any 1988 Catalina i Francesca Casesnoves: «Per això mateix, les Valentes Dones són, ara més que mai, l'esperit mateix de Sóller, l'amor envers d'una pàtria més autèntica que comença per la nostra pròpia llar, per la sant dels nostres avantpassats, per les pedres venerables que ens soplugen, per l'hort fèrtil que proveeix els nostres rebosts, per la llengua que parlem des de la més tendra infància, per la comunitat més íntima que ens envolta. Podríem afegir que aquella gloriosa proesa amb nom propi femení no fou un fet aïllat en aquell món de pirates i corsaris.»

És, per tant, en l'imaginari col·lectiu del sollerics que les persones que varen viure la jornada de l'11 de maig de 1561 han esdevingut herois i aquesta transformació és una mostra més de la seva pertinença a la cultura popular. Els sollerics han estat capaços, i ho són, de reviuir cada any la seva història per mantenir-la viva, per fer-la conèixer i perquè amb el fet de reviuir aquest fragment de la seva història aprofundeixen en la seva identitat com a poble i la reforcen enfront dels altres pobles. L'arxiduc Lluís Salvador, al *Die Balearen*, recull aquesta festa i diu precisament que és «per commemorar una gesta heroica».

Hem de valorar, també, la pervivència de la història en la toponímia sollerica, en la qual podem trobar el carrer d'en Tamany, del Capità Angelats, del Virrei Rocafull, del Pare Baró, de la Victòria de l'11 de Maig o de Catalina i Francesca Casesnoves, entre d'altres. A més, tampoc no podem deixar de banda que la història també perviu a través de la literatura, en himnes que s'han dedicat al Firó o en l'obra de teatre *Joan Angelats*, entre d'altres.

D'altra banda, aquesta celebració del Firó, que s'ha vist alterada per les diferents vicissituds històriques en què s'ha hagut d'inserir al llarg de la història, s'ha sabut adaptar molt bé a les circumstàncies que li han tocat viure. Per això, el poble de Sóller ha celebrat la festa i l'ha viscuda d'acord amb la realitat del moment, la qual cosa també justifica que en alguns anys no s'hagi celebrat fins i tot perquè no hi havia pressupost, o que s'ha adaptat a les necessitats del moment i no hi hagi hagut el simulacre de desembarc.

És evident que la celebració s'ha adaptat als nous temps i que l'organització en col·lectius és indicativa del sentiment de pertinença a un lloc, per tant també és exemple clar del sentit d'identitat que provoca en els sollerics, un sentiment que és compartit per tots els membres de la comunitat, perquè el Firó de Sóller és una part de l'expressió màxima de la identitat sollerica i de la seva singularitat com a poble. També ho recordà al seu moment Miquel Bota Totxo al pregó de fires de 1977 quan diu que [...] «La commemoració del triomf, dins els actes de les fires anyals, té un sentit de germanor incommensurable, perquè és motiu íntimament arrelat a les profunditats de l'ànima, pel fet de reunir famílies i amistats a l'entorn del record d'una gesta històrica.»

Finalment, s'ha de tenir en compte la sol·licitud de l'Ajuntament de Sóller, en la qual exposa que la festa és «un reforç identitari de tots els sollerics, com a poble orgullós de la seva pròpia història».

D'acord amb tot el que s'ha exposat, el Firó de Sóller reuneix les característiques a què fa referència la UNESCO en la seva Declaració de 17 d'octubre de 2003, «Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial», en l'article 2 de la qual defineix el patrimoni cultural immaterial com el «que es transmet de generació en generació, és recreat constantment per les comunitats i grups en funció del seu entorn, la seva interacció amb la naturalesa i la seva història, infonent un sentit d'identitat i continuïtat, i contribuint així a promoure el respecte de la diversitat cultural i la creativitat humana».

Amb la finalitat de salvaguardar la festa, i tal com estableix la declaració de la UNESCO, se n'ha de potenciar l'estudi, la documentació i el registre. S'han de potenciar les condicions perquè la festa es mantengui viva, d'acord amb el que estableixi la col·lectivitat que la protagonitza i li dóna sentit. La tasca de protecció i de salvaguarda s'ha de dirigir fonamentalment vers la divulgació i revaloració de tots els elements, les funcions i els significants que en formen part, i dels seus valors patrimonials, perquè la comunitat s'identifiqui amb la festa i els seus valors, i, per tant, en garanteixi la continuïtat.

Conclusió

1. Per tot això, aquest Consell Assessor de Cultura Popular i Tradicional de Mallorca informa favorablement sobre la declaració de festa d'interès cultural del Firó de Sóller.
2. Igualment, aquest Consell Assessor convida les institucions corresponents a iniciar les gestions adequades perquè la festa dels moros i cristians a altres indrets pugui accedir a aquesta declaració.»

Atès que en el Firó de Sóller concorren els valors que la UNESCO assenyalava per merèixer la condició de patrimoni cultural immaterial, i atès que la comunitat el considera part integrant i representativa del seu patrimoni cultural, es proposa la incoació de l'expedient de declaració del Firó de Sóller festa d'interès cultural.

